

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի
օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման
ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝	«Արարատի մարզի Այգավանի Գ. Ղուկասյանի անվան միջն. դպրոց» ՊՈԱԿ
Առարկա՝	Աշխարհագրություն
Թեմա՝	Միջառարկայական կապեր, դրանց կիրառումը աշխարհագրության դասերին: Ինտեգրված դասեր
Վերապատրաստող, մենթոր՝	Կարինե Ավետիսյան
Ուսուցիչ՝	Լիանուշ Խաչատրյան

Երևան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱՍ	4
ԵԶՐԱԿԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	22
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	23

Ներածություն

«ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՎՈՐ ԵՐԵՎՈՒՅԹԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ, ԱՄԵՆԱՈՒՍՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ, ԱՄԵՆԱԿԵՆԴԱՆԻ ՕՐԻՆԱԿԸ ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՀԱՄԱՐ ՀԵՆՑ ԻՆՔԸ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ Է»

ԱԴՈՒՖ ԴԻՍԵՐՎԵԳ

Քաջ գիտակցելով այսօրվա հրամայականը՝ այն է՝ ունենալ կրթված և զարգացած սերունդ, մեզ՝ ուսուցիչներին, համար խիստ կարևոր է սովորողին տալ համակողմանի գիտելիքներ: Խիստ կարևորելով աշխարհաքաղաքական դիրքն ու պատմական հարուստ անցյալը՝ յուրաքանչյուր ուսուցիչ առաջինը պետք է շեշտադրում կատարի հայրենասիրության վրա: Իսկ հայրենասիրությունն սկսվում է հայրենաճանաչողությունից:

«Աշխարհագրություն» և «Հայաստանի աշխարհագրություն» առարկաների դասաժամերին ուսուցչի առաջին խնդիրը պետք է լինի ձևավորել, սերմանել սեր առ բնություն ու հայրենիք, իսկ մեթոդներն ու հնարները ամեն ուսուցիչ ինքն է ընտրում:

Դասը մանկավարժական գործընթացի հիմնաքարն է: Մանկավարժության նշանակալից մասը խտանում է դասի մեջ: Այն սովորողների կրթության, զարգացման և դաստիարակչական խնդիրների լուծման համար պարբերաբար կրկնվող գործընթաց է, որոշակի :

«ԼԱՎ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՔՏՆԵԼԸ ԴԺՎԱՐ Է, ԼԱՎ ԱՇԱԿԵՐՏ ՔՏՆԵԼԸ՝
ԱՎԵԼԻ ԴԺՎԱՐ»

ՍՈՒՆ ԼՈՒՏԱՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱՍ ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Հանրակրթության իրականացումը հարափոփոխ գործընթաց է: Այն պահանջում է ապահովել կյանքի սերտ կապը՝ արագ արձագանքել ժամանակի մարտահրավերներին, գիտատեխնիկական առաջընթացին և օրենսդրական փոփոխություններին: Մեր ժամանակների կարևորագույն առանձնահատկությունները է տարբեր գիտությունների գաղափարների և մեթոդների ինտեգրումը: Ուսուցիչը միջառարկայական կապերի միջոցով նպաստում է սովորողների գիտելիքների ինտեգրմանը, բազմակողմանի զարգացմանը, ինտելեկտի կատարելագործմանը, մտահորիզոնի ընդարձակմանը:

Միջառարկայական կապերը խթանում են սովորողների՝ դիտարկելու, հետազոտելու, հայտնագործելու, ստեղծագործելու կարողությունների ձևավորմանը: Այդ պարզ պատճառով հանրակրթական դպրոցում աշխատող յուրաքանչյուր ուսուցիչ պարտավոր է ոչ միայն գերազանց տիրապետել իր մասնագիտությանը որպես մանկավարժ այլև որոշակի տեղեկատվական պաշարներ ունենալ նաև հարակից առարկաներից:

Ուսումնասիրելով աշխարհագրություն առարկան պարզ է դառնում, որ այն բազմակողմանի և ուղղակի կապված է մի շարք այ առարկաների հետ, այսպես օրինակ՝ պատմության, նգպ, կենսաբանություն, քիմիա, ինֆորմատիկա, ֆիզիկա և այլն:

Հարկ է նշել, որ դասավանդման ընթացքում անհրաժեշտություն է առաջանում սովորողներին ցույց տալ այդ կապը և տեղայնացնելով երբեմն կապել հենց իրենց բնակավայրի և ինչու չէ նաև կենցաղում տեղ գտած գործողությունների հետ:

9-րդ դասարանում սովորողները Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության տարածքը ուսումնասիրելիս նախապես գաղափար պետք է ունենան նրա պատմական անցյալի մասին, ինչպես նաև ազգերի ինքնորոշման իրավունքին համապատասխան նրակայացրած որոշմանը՝ այն է անկախ, ազատ Հայրենիք ունենալու իրավունքին:

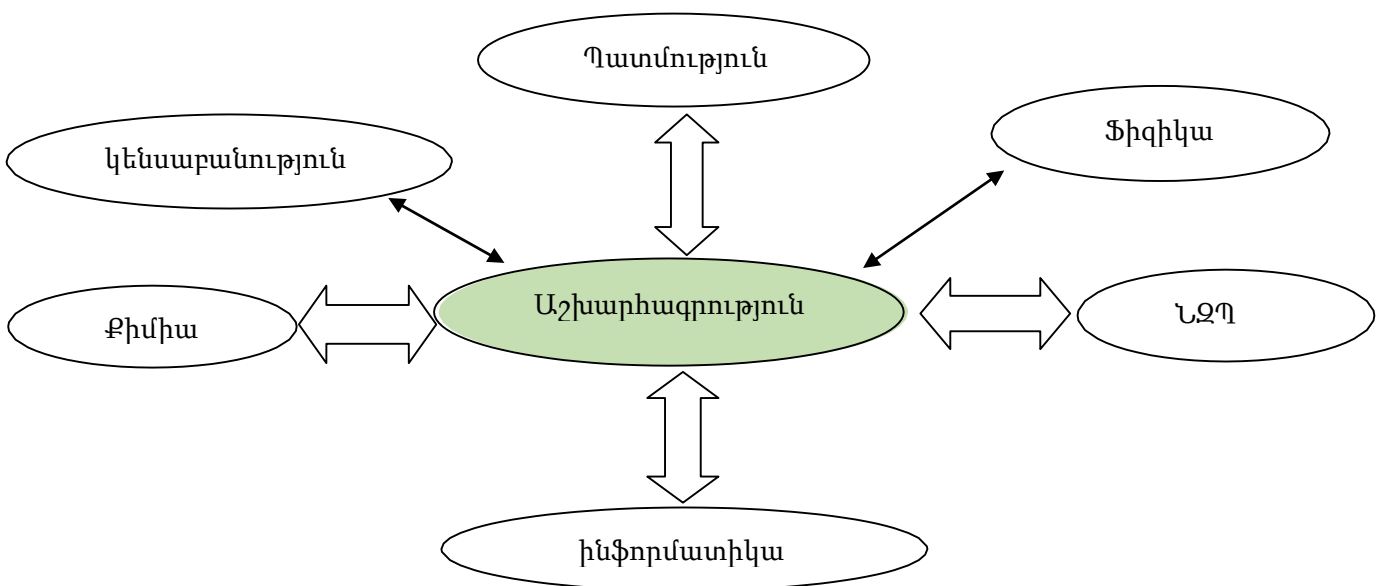
Այնուհետև պարզ արտահայտվում է կապը նգպ առարկայի հետ, այսպես՝ Լեռնային Ղարաբաղի տարածքում տեղի ունեցած ռազմական գործողությունների մասին տեղեկատվությունը պարզ արտահայտում է կապը ռազմագիտության հետ:

Ավելի ցածր դասարաններում «Ջրուլորտ» և «Մթնուլորտ» թեմաները անցնելիս շատ լավ արտահայտվում է միջառարկայական կապը քիմիայի և ֆիզիկայի հետ: Ավելի մանրամասն՝ ջրի քիմիական բաղադրության մեջ բացի ջրածնից և թթվածնից մտնում են նաև այլ քիմիական տարրեր: Օդի բաղադրության մեջ՝ ազոտ, թթվածին, ածխաթթու գազ, օզոնն այլ իներտ գազեր: Օդն էլ, ջուրն էլ ունեն շարժման արագություն, կշիռ, թափանցիկություն, որոնք խոսում են դրանց ֆիզիկական հատկությունների մասին:

Դասաժամերին ցուցադրվող տեսաֆիլմերը վկայում են կապը ինֆորմատիկայի և Նորագույն տեխնոլոգիաների հետ:

Այսպիսով ակնհայտ է, որ աշխարհագրություն առարկան ուսումնասիրելիս պարտադիր պետք է հաշվի առնել միջառարկայական կապերը և հնարավորության դեպքում կազմակերպել համագործակցված և ինտեգրված դասեր:

Աշխարհագրության ծրագրային նյութերը անցնելիս, երբ խոսքը վերաբերվում է գործնական աշխատանքներին, հաճախակի արդյունավետ է այն կազմակերպել բնության գրկում, օրինակ՝ բնակավայրին մոտիկ գետի, լճի կամ անտառաշերտի մերձակա տարածքում:

Ուսուցիչը աշխատում է ամենապատասխանատու խնդրի վրա՝ նաձևավորում է մարդուն:

Միխայիլ Կալինին

ԽԱԶՎՈՂ ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Աշխարհի ճանաչողության միասնական մեթոդաբանական հիմքերի ապահովման նպատակով՝ առարկայի բովանդակությունը կառուցվում է մի շարք ընդհանրական հասկացությունների վրա: Դրանք այլ կերպ կոչվում են խաչվող հասկացություններ, որոնք առանցքային գաղափարներ են և ընդհանրական են տարբեր գիտությունների համար և օգնում են սովորողներին միավորելու տարբեր առարկաներից ձեռք բերած գիտելիքները աշխարհի մասին մեկ ամբողջական պատկերացման շրջանակներում:

Դրանք ապահովում են աշխարագրությունից և բնագիտությունից ուսուցանվող թեմայի կապը այլ առարկաների հետ: Առանձնացված են հետևյալ հասկացությունները՝

1. Օրինաչափություն
2. Պատճառ և հետևանք
3. Կառուցվածք և գործառույթ
4. Կայունություն և փոփոխություն
5. Անհատներ և հարաբերություններ
6. Ժամանակ և տարածություն
7. Անհատական և մշակութային արժեհամակարգ
8. Փոփոխություն և զարգացում

Դասը միևնույն տարիքային խմբի կրթության կազմակերպման ձև է՝ կոնկրետ օրակարգով (դասացուցակ) և բոլորի համար միասնական կրթական ծրագրով: Այդ ձևում ներդրված են կրթական- դաստիարակչական գործընթացի բոլոր բաղադրիչները՝ նպատակ, բովանդակություն, միջոցներ, մեթոդներ, կազմակերպման և ղեկավարման գործունեություն և դրանից բխող դիդակտիկ տարրեր:

Յուրաքանչյուր դաս սկսվում է վերջնական նպատակի գիտակցումով և դրա ճշգրիտ, կոնկրետ սահմանումով, այնուհետև նպատակին հասնելու միջոցների հաստատմամբ և վերջապես նպատակին հասնելու մեթոդների սահմանմամբ: Տարբերակում ենք դասերի մի քանի տիպեր՝

1. Դաս-ստուգարք
2. Դաս-փոխուսուցանում
3. Դաս-ճանապարհորդություն
4. Միջառարկայական ինտեգրված դաս
5. Ստեղծագործական դաս և այլն:

Վաս է այն աշակերտը, ով չի գնահատում իր ուսուցչին:

Լեոնարդո Դա Վինչի

ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Այսօրվա դպրոցում ուսուցումը կազմակերպվում է առանձին առարկաներից ծրագրային գիտելիքների հաղորդման եղանակով, ինչը առանձին առարկաներից տրվող գիտելիքների ամբողջություն չէ, հետևաբար աշխարհի մասին տալիս է մասնատված, ոչ ամբողջական պատկերացում: Համաշխարհային մանկավարժական միտքը վկայում է, որ ուսուցման այս ձևը արդյունավետ չէ, և իբրև խնդրի լուծման ելք՝ առաջադրում է ինտեգրված ուսուցումը, որը միասնական մոտեցում է ցուցաբերում երևույթի ընկալմանը, գիտակցմանն ու յուրացմանը:

Որպես միավորող առանցք՝ հաճախ հանդես է գալիս որևէ թեմա, որն ընգրկում է մի քանի առարկա: 70-80-ական թվականներին ի հայտ եկան միջառարկայական կապերի և ուսուցման գործընթացում դրանց գործնական կիրառության յուրահատուկ դրսևորումներ՝ դասերի նորտիպեր, մասնավորապես՝ ինտեգրված դասեր, որոնք այլ կերպ կոչվեցին բինար, սինթետիկ, համատեղ դասեր:

Դասի տեսակից և ինտեգրվող առարկաների դասերի տիպերից, ուսուցիչները համատեղ կազմում են իրենց դասի նպատակները՝ զուգակցելով ընդհանուրը մասնավորի հետ, շաղկապելով ինտեգրվող նյութի բովանդակությունները տարբեր առարկաների տեսանկյուններից:

Տե՛ս՝ ս. Վարդումյան, Լ. Հարությունյան, Ն. Ջաղինյան, Գ. Վարեկլա
«Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ»

«Երևան» 2003

Կախված նրանից, թե ինչ ձևով է տեղի ունենում ինտեգրումը (հավասարապես ինտեգրվում են երկու կամ ավելի առարկաներ, ինտեգրման ժամանակ գերակայությունը տրվում է մեկ առարկայի, իսկ մյուսը դառնում է օժանդակ, օգնող առարկա և այլն), կազմվում է դասի պլանը, որոշվում է դասի ստեղծությունը (45 րոպե):

Պլանի մեջ հստակորեն ներկայացվում է քայլերի հաջորդականությունը, պարզորոշ ընդգծվում են առաջատար և օժանդակ առարկաները: Ինտեգրված դասն արդյունավետ անցկացնելու նախապայմաններից ամենակարևորը դասի ճիշտ պլանավորումն է, որի մեջ, ըստ չափորոշչի եռամակարդակ պահանջների, պետք է ներառվի նաև գնահատման համակարգը:

Ինտեգրված ուսուցման ծրագրերը կազմվում են այնպես, որ մի առարկայից գիտելիքները հիմնվում են մեկ այլ կամ մի քանի այլ առարկաներից վերցրած գիտելիքների վրա: Սակայն ինտեգրումը տարբեր առարկաներից գիտելիքների տարանջատված միավորում չէ, այլ սերտորեն փոխկապակցված ամբողջություն:

Ժամանակակից մանկավարժական գրականության մեջ տարբերակվում են միավորված (ինտեգրված) ծրագրերի հետևյալ տեսակները.

- միջառարկայական (interdisciplinary),
- բազմառարկայական (multidisciplinary),
- անդրառարկայական (trans disciplinary) :

Ինտեգրված դասը դասի հատուկ տեսակ է, որն իր մեջ ներառում, միավորում է մեկ հասկացության ուսուցման ժամանակ մի քանի առարկաների միաժամանակյա ուսուցումը: Այսպիսի դասի ընթացքում միշտ առանձնացվում է առաջատար առարկան, որը հանդես է գալիս որպես ինտեգրիչ և օգնող՝ նպաստելով նյութի խորացմանը, ընդլայնմանն ու հստակեցմանը: Ինտեգրված դասերը կարող են միավորել ինչպես տարբեր առարկաներն իրենց ամբողջ ծավալով, այնպես էլ առանձին առարկաների բաղադրիչներ ու մեթոդներ: Օրինակ՝ կարելի է ինտեգրել առարկաների բովանդակությունը՝ պահպանելով առաջատար առարկայի ուսուցման մեթոդները, ինչպես նաև կարելի է ինտեգրել տարբեր առարկաների ուսուցման մեթոդիկաները՝ պահպանելով մեկ առարկայի բովանդակությունը: Սակայն ինտեգրված դասեր ուսուցիչներն այդքան էլ հաճախ չեն կիրառում: Դրանք հիմնականում կիրառվում են հետևյալ դեպքերում. երբ հայտնաբերվում են միևնույն նյութի կրկնությունը տարբեր ուսումնական առարկաներում և դասագրքերում,

1. թեմայի ուսումնասիրության ժամանակի խնայողության դեպքում՝ ցանկանալով օգտվել մեկից ավելի առարկաների պատրաստի բովանդակությունից,

2. այնպիսի ընդհանրացված հասկացությունների (շարժում, ժամանակ, զարգացում, մեծություն և այլն), օրենքների, սկզբունքների ուսումնասիրության

ժամանակ, որոնք ներառում են մարդկային կյանքի և գործունեության ամենատարբեր ասպեկտներ,

3. երբ ուսումնասիրվող նյութը դուրս է գալիս ուսուցանվող առարկայի ծրագրի շրջանակներից,

4. առարկայի դասավանդման ժամանակ պրոբլեմադիր և զարգացնող ուսուցում իրականացնելու ժամանակ: Իհարկե, կան նաև ինտեգրված դասերի կիրառման այլ դրոշմատեսակներ: Մինչ ինտեգրված դաս անցկացնելը ուսուցիչը նախ դիմում է իր այն կոլեգային, ում դասավանդած առարկան պետք է ինտեգրվի իր առարկայի հետ: Երկու ուսուցիչներ պարզում և որոշում են իրենց առարկաների համատեղ հետաքրքրությունը: Ինտեգրված դասի ամենախոցելի տեղը ուսուցիչների փոխգործունեության ճիշտ կազմակերպումն է. նրանցից յուրաքանչյուրի գործողությունների հաջորդականության ու ընթացքի արդյունավետ ապահովումը: Ընդ որում՝ նրանց փոխհարաբերությունները կարող են տարբեր լինել. յուրաքանչյուրն ունի հավասար մասնակցության իրավունք կամ նրանցից մեկը հանդես է գալիս որպես առաջատար, իսկ մյուսը՝ խորհրդատու, կամ ամբողջ դասը կարող է վարել ուսուցիչներից մեկը, իսկ մյուսները պարզապես խաղան ակտիվ հյուրի դեր:

Տարբեր է նաև ինտեգրված դասերի տևողությունը: Բայց առավելաբար օգտագործում են երկու կամ երեք դասաժամ՝ միավորված մեկ դասի մեջ: Ցանկացած ինտեգրված դաս նպատակ ունի դուրս գալու մեկ առարկայի նեղ շրջանակներից: Այսպիսի դասի կազմակերպմամբ կարելի է հաղթահարել խնդրի մակերեսային և ձևական ուսումնասիրությունը, ընդլայնել ինֆորմացիան, փոփոխել ուսումնասիրության շրջանակները, խորացնել հասկացողությունը, հստակեցնել հասկացություններն ու օրենքները, ընդհանրացնել թեման, միավորել սովորողների փորձն ու դրա ըմբռնման տեսական մասը, համակարգել ուսումնասիրված նյութը: Դասի ընթացքում կարելի է ինտեգրել մանկավարժական գործընթացի ցանկացած բաղադրիչ՝ նպատակ, բովանդակություն, ուսուցման մեթոդ և միջոց:

Ն. Հակոբյան, ա.. Գևորգյան, Ա. Հովհաննիսյան, Ա. Դավթյան

«Մանկավարժական հաղորդակցում», Երևան 2010թ.

Օրինակ՝ երբ վերցնում են բովանդակությունը, ապա ինտեգրման համար առանձնանցվում է բովանդակության ցանկացած բաղադրիչ՝ հասկացություն, օրենք, սահմանում, փաստ և այլն: Կարելի է ինտեգրել նաև բովանդակային այնպիսի բաղադրիչներ, ինչպիսիք են մտավոր և գործնական կարողություններն ու հմտությունները: Տարբեր առարկաներից վերցրած այս բաղադրիչները, որոնք միավորվում են մեկ դասի մեջ, կազմում են մեկ համակարգ: Համակարգ ձևավորելը դառնում է դասի կազմակերպման կարևորագույն մասը, քանի որ հիմք է հանդիսանում հետագայում մշակվող դասավանդման մեթոդիկայի և նրա կառուցման տեխնոլոգիայի համար:

Որպեսզի ինտեգրվեն, այսինքն՝ ճիշտ ձևով միավորվեն ուսումնական գործընթացի բաղադրիչները, պետք է կատարվեն այնպիսի գործողություններ, որոնք ի սկզբանե ունեն ստեղծագործական բնույթ: Այս նախապատրաստական գործունեության ընթացքում ուսուցիչը որոշում է.

1. ինտեգրված դասի անցկացման իր դրդապատճառներն ունպատակը,
2. համակարգ ձևավորող բաղադրիչների մեջ առաջատարի երկրորդականի առանձնացումը,
3. ինտեգրման ձևը
4. միավորող նյութերի միջև կապերի բնույթը,
5. նյութի հաջորդականության կառուցվածքը,
6. նյութի ներկայացման միջոցները,
7. դերերի բաշխումն ինտեգրվող առարկաների ուսուցիչներին միջև,
8. տվյալ դասին սովորողների ուսուցման վերահսկման ձևերն ու տեսակները:

Տե՛ս Մ. Աստվածատրյան, Ա. Արնաուդյան, Ս. Վարդույան, Ի. Օհանովա, Ռ. Պետրոսյան, Լ. Երեմյան, «Ինտեգրված թեմատիկ միավորներ», Երևան, 2003թ

Պարզ և հստակ ձևակերպելով դասի նպատակը՝ ուսուցիչը հավաքում է մեկ դասում միավորվող ուսումնական նյութը, այսինքն՝ որոշում է ինտեգրման բաղադրիչները: Դա արվում է համագործակցող ուսուցչի հետ: Այս փուլում հավաքվում են միայն ուսումնական նպատակներն ու դրանց առանձին մասերը, որոնք պետք է կազմեն ինտեգրման բովանդակային հիմքը: Այստեղ դրսևորվում է նաև ինտեգրմանը մասնակցող ուսուցիչների փոխհամաձայնությունը: Ապա երկու ուսուցիչ սկսում են վերլուծել ընտրված նյութը և բաժանում են այն երկու մասի՝ հիմնական և օժանդակ: Հիմնական նյութը դառնում է դասի՝ համակարգ ձևավորող բաղադրիչը: Որպես համակարգ ձևավորող բաղադրիչ՝ կարող է հանդես գալ ինտեգրվող բովանդակության միայն այն հատվածը, որը որոշվում է առաջադրանքի նպատակով: Որպես այդպիսի բաղադրիչներ՝ կարող են լինել առանձին հասկացություններ, օրենքներ, մտքեր, ուսուցման մեթոդներ և միջոցներ: Համակարգ ձևավորող բաղադրիչի առանձնացումը կարևորվում է նրանով, որ հենց դրանով է որոշվում ինտեգրվող նյութը, որպեսզի այն մատուցվի ամբողջովին, որպեսզի պարզ բացատրվեն կամ պարզվեն դրա ի հայտ գալու պատճառները: Այսպիսով, ելնելով ինտեգրված դասի տեսակից և ինտեգրվող առարկաների դասերի տիպերից, ուսուցիչները համատեղ կազմում են իրենց դասի նպատակները՝ գուգակցելով ընդհանուրը մասնավորի հետ, շաղկապելով ինտեգրվող նյութի բովանդակությունները տարբեր առարկաների տեսանկյուններից:

Կախված նրանից, թե ինչ ձևով է տեղի ունենում ինտեգրումը (հավասարապես ինտեգրվում են երկու կամ ավելի առարկաներ, ինտեգրման ժամանակ գերակայությունը տրվում է մեկ առարկայի, իսկ մյուսը դառնում է օժանդակ, օգնող առարկա և այլն), կազմվում է դասի պլանը, որոշվում է դասի տևողությունը:

Պլանի մեջ հստակորեն ներկայացվում է քայլերի հաջորդականությունը, պարզորոշ ընդգծվում են առաջատար և օժանդակ առարկաները: Ինտեգրված դասն արդյունավետ անցկացնելու նախապայմաններից ամենակարևորը դասի ճիշտ պլանավորումն է, որի մեջ, ըստ չափորոշչի եռամակարդակ պահանջների, պետք է ներառվի նաև գնահատման համակարգը:

Օրինակելի դասի պլան «աշխարհագրություն», «Հայոց պատմություն», «Ինֆորմատիկա» առարկաներից

Առարկան՝ Աշխարհագրություն, Հայոց պատմություն և Ինֆորմատիկա

Դասարանը՝ 9-րդ

Դասի տիպը՝ նյութի հաղորդում և գիտելիքների ամրապնդում Դասի թեման՝ Հայկական Լեռնաշխարհ

Դասի նպատակը՝

✓ աշակերտների մեջ զարգացնել դպրոցական տարբեր առարկաների միջև կապ տեսնելու կարողություններ ու հմտություններ, զարգացնել տարբեր պատմական և աշխարհագրական քարտեզներում աշակերտների կողմնորոշվելու կարողությունը:

✓ իրթանել հայկական լեռնաշխարհում Հայաստանի տնտեսաշխարհագրական (ՏԱԴ) և քաղաքաաշխարհագրական (ՔԱԴ) դիրքերի իմացությունը

✓ զարգացնել ՏՀՏ-ի կիրառման հմտության կարողությունը

✓ Սովորողի ուսումնական ակնկալիքները`

✓ իմանալ, հայկական լեռնաշխարհի տեղը աշխարհի քարտեզի վրա

✓ իմանալ, հարևան տարացքների նկատմամբ ունեցած նմանություններին ու տարբերությունը

✓ կարողանալ բացատրել մակերևույթի առանձնահատկություններն

✓ կարողանալ համադրել պատմական և ներկայիս ժամանակաշրջանում հարևան երկրների աշխարագրական դիրքերը

✓ կարողանալ կիրառել ՏՀՏ նորագույն ծրագրեր և կատարել առաջադրանքներ` օգտվելով էլեկտրոնային գրատախտակից,

✓ ստեղծել աշխարագրական` իրենց ձեռքերով պատրաստված պաստառներով

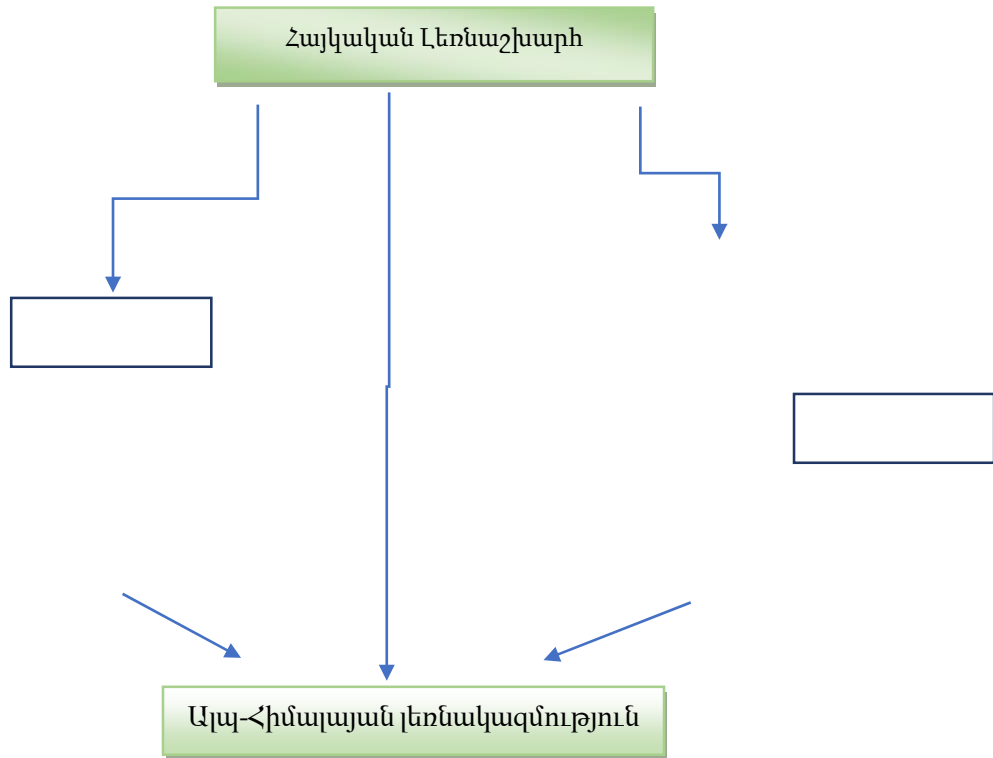
Դասի կահավորումը` աշխարհի քաղաքական, Հայկական լեռնաշխարհի և Հայաստանի ֆիզիկական քարտեզներ, համակարգիչ, պրոյեկտոր և մեծ էկրան, էլեկտրոնային գրատախտակ,

Դասի ընթացքը`

Կազմակերպել «Մտագրոհ»` անդրադարձ կատարելով թեմայի վերաբերյալ աշակերտների ունեցած գիտելիքներին:

Պրիզմա մեթոդը, որը մտածողության ընթացքը պատկերավոր , շոշափելի դարձնելու պարզ ձև է, օգնում է ներկայացվող գաղափարի, հասկացության վերաբերյալ ենթագիտակցության ոլորտում եղած ասոցիատիվ կապերը վեր հանել և արձանագրել:

Որպես մեկնաբան` կարող ենք ընտրել Հայկական Լեռնաշխարհաբառերը, որը վերջնարդյունքում կդառնա Ալպյան գեոսինկլինալ:

Պրիզման կիրառվում է դասի խթանման փուլում՝ ապահովելով ինչպես աշակերտների հետաքրքրությունն ու ակտիվությունը, այնպես էլ արդյունավետ սկզբ նյութի ուսումնասիրման բուն ընթացքի համար:

Էլեկտրոնային գրատախտակի վրա Smart Notebook 11 ծրագրով կազմված առաջադրանքների միջոցով աշակերտները էլեկտրոնային գրչով ընտրում են մակերևույթի որևէ ձև համապատասխանեցնելով և տեղադրելով քարտեզի վրա ճիշտ պատասխան ստանալու համար:

Յուրացված նյութի ներկայացումը կատարվում է հետևյալ առաջադրանքով՝ կատարվում է անդրադարձ Հայկական լեռնաշխարհի լեռնագրական միավորներին և հատկապես նրա սահմաններին: Աշակերտների մեկ այլ խումբ ներկայացնում է՝ Հայկական հրաբխային բարձրավանդակը: Մեկ այլ խումբ ներկայացնում է՝ թե ինչ պետական կազմավորումներ կան Հայկական լեռնաշխարհի ներկայիս տարածքում:

Դասի ամփոփում՝ օգտագործվում է քարտային աշխատանքը: Դասը կարելի է ամփոփել քառաբաժան մեթոդով

Ի՞նչ գիտեի	Ի՞նչ իմացա
Ինչպե՞ս կարող եմ օգտագործել	Ի՞նչ եզրակացության եկա

Գնահատում՝ ամփոփիչ, ուսուցանող (լսել աշակերտների կարծիքն այն մասին, թե ինչ սովորեցին, ինչով էր այդ դասը տարբերվում մյուս դասերից, ինչը դուր եկավ, և ինչը հանդիսացավ խոչընդոտող): Դասի ավարտին աշակերտները նախօրոք պատրաստված ուսուցանող գնահատման սանդղակով կգնահատեն իրենց և կփակցնեն պաստառի վրա:

---

1. Տե՛ս Վ. Գյուլագյան, Լ. Առուշանյան, Մ. Գասպարյան «Ուսուցչի ուղեցույց տետր»2009թ. էջ 18

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Միջառարկայական կապերի, ընդհանրական հասկացությունների և ինտեգրված դասերի կազմակերպումը և ուսուցիչներին և աշակերտներին հնարավորություն է տալիս ավելի ընդարձակելու իրենց պատկերացումներն ու կարողությունները: Կապ ստեղծելով այլ առարկաների հետ, գտնելով խաչվող հասկացություններ, կազմակերպելով ինտեգրված դասեր՝ աշակերտները հասկանում են, որ կրթությունն ամբողջական համակարգ է՝ մեկը մյուսով շաղկապված և չկան առավել կամ պակաս կարևոր առարկաներ:

Միջառարկայական կապերի օգտագործումը երբեք և ոչ մի դասարանում ինքնանպատակ չպետք է լինի: Այն պետք է դառնա միջոց հիմնական նպատակին հասնելու համար, այն պետք է գուգակցվի ուսուցման պրոցեսում ընդհանուր և դասական ձևերի հետ:

Միջառարկայական կապերի իրագործումը ակտիվացնում է աշակերտների մտածողությունը, զարգացնում տրամաբանական մտածողությունը, նպաստում ճանաչողական կարողությունների ակտիվացմանը, որի իրագործումը հնասավորություն է ստեղծում կրկնել կամ վերհիշել, կամ ձեռք բերել նոր տեղեկություններ, կամ գիտելիքներ նյութական աշխարհի օրինաչափությունների մասին տարբեր առարկաներից:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ս. Վարդումյան, Լ.Հարությունյան, Ն. Ջաղինյան, Գ. Վարելլա, Է. Աբորդո «Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ, տեսություններ, մեթոդներ, գնահատում» Երևան 2003թ
2. Մ. Աստվածատրյան, Ա. Արնաուդյան, Ս. Վարդումյան, Ի. Օհանովա, Ռ.Պետրոսյան, Լ. Երեմյան, «Ինտեգրված թեմատիկ միավորներ», Երևան, 2003թ
3. Վ. Գյուլազյան, լ. Առուշանյան, Մ. Դասպարյան «Ուսուցչի ուղեցույց տետր» 2009թ.
4. Ն. Հակոբյան, Ա.. Գևորգյան, Ա. Հովհաննիսյան, Ա. Դավթյան «Մանկավարժական հաղորդակցում», Երևան 2010թ.
5. Հ. Բարսեղյան, Փ. Մեյթիխանյան «Հայոց լեզու» դասագիրք 7-րդ դասարան «Երևան»2016
6. Համացանց